

31.5.2021

Vanhempi hallitussihteeri Teija Pellikainen
Asiantuntija Alexander Zilliacus

Hallintovaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista

Hallintovaliokunta on pyytänyt Turvallisuuskomitean sihteeristön lausuntoa otsikon asiasta. Turvallisuuskomitea (TK) on kokonaisturvallisuuden alalla toimiva ministeriöitä avustava varautumisen pysyvä yhteistoimintaelin, joten lausunnossa keskitytään komitean kannalta keskeiseen kokonaisturvallisuusnäkökulmaan. Kokonaisturvallisuus on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli, jonka tulisi kattaa kaikki yhteiskunnan eri tasot. Lakiesitys on laadittu perusteellisesti ja siihen on tehty lausuntokierroksen jälkeen kannatettavia parannuksia, jotka liittyvät muun muassa kokonaisturvallisuuteen.

Uudessa mallissa laaditaan valtakunnallinen suunnitelma, joka yhteensovittaisi valtion toimintojen sijoittamista, sekä perustetaan toimitilin tukemaan, koordinoimaan ja arvioimaan suunnittelua. Lakiesityksen 2 §:n 2 momentin mukaan valtion palveluiden saatavuutta ja yksiköiden ja toimintojen sijoittamista koskevien päätösten ja suunnitelmien tulee lisäksi vahvistaa elinvoimaisuutta, turvallisuutta ja valtion kilpailukykyä työnantajana maan eri osissa. Turvallisuuden nostaminen erääksi lain tavoitteista ja valtakunnallisen tason strategisen suunnittelun vahvistaminen on merkittävä parannus suhteessa nykytilaan, kuten myös vaikutusarviointimekanismi.

Turvallisuuskomitean tehtäviä ajatellen on olennaista, että uudistus synnyttäisi uuden valtioneuvostotason toimitelimen valtion alueellisen läsnäolon koordinoimiseksi, joka kerää myös tietoa alueilta. Olisi hyvä, jos toimitelimen tuottama valtakunnallinen suunnitelma huomioisi myös varautumisen intressit, etenkin kun arvioidaan toimintaympäristön muutoksia (3 §). Lisäksi toimitelimen tekemä alueellinen vaikutusarviointi ja keräämä tilannekuva voisi tukea myös valmiuden ja varautumisen tarpeita. Esityksen perustelujen mukaan Turvallisuuskomiteaa ja sen sihteeristöä kuultaisiin valtakunnallisen suunnitelman teossa, mikä osaltaan vahvistaa suunnittelussa käytettävää tietopohjaa.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (YTS, VNp 2017) on määritelty yhteiskunnan elintärkeät toiminnot, jotka ovat yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiä, kaikissa tilanteissa ylläpidettäviä toimintokokonaisuuksia. Lakiesityksen kannalta merkityksellisiä elintärkeitä toimintoja ovat ainakin 1) talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus, 2) väestön toimintakyky ja palvelut, 3) henkinen kriisinkestävyys ja 4) johtaminen. Katavampi ja koordinoitu suunnittelu, jossa on sisäänrakennettuna myös laaja turvallisuuskäsitys, parantaa Suomen kykyä vastata erilaisiin häiriötilanteisiin ja kriiseihin. Palveluiden saatavuus parantaa luottamusta viranomaisiin ja häiriötilanteissa kiireellisten palvelujen tarve korostuu (YTS s.22). Uudistuksen voidaan katsoa parantavan edellytyksiä, joissa kokonaisturvallisuuden malli toteutuu.

Turvallisuuskomitean tekemän esityksen pohjalta hallitus on antanut toimeksiannon Yhteiskunnan turvallisuusstrategian päivitystyön käynnistämiseksi. Päivityksessä huomioidaan laaja poikkihallinnollinen valmistelu, mukaan lukien alue- ja paikallistaso, elinkeinoelämä ja järjestöt. Päivitys tehdään rinnakkaisena suunnitteluprosessina huomioiden rajapinnat selontekoihin, muihin strategiatöihin, kansallisen riskiarvion päivitykseen ja kriisilainsäädännön kehittämistyöhön. Kirjoitustyö tulisi sovittaa yhteen lakiesityksessä mainitun uuden toimintamallin ja valtion alueelliselle läsnäololle asetettavien tavoitteiden kanssa.